

Özge Erden Güner

Türklerde Güç, Kuvvet ve İktidar Motiflerinin Türkistan Coğrafyasından Anadolu'ya Yolculuğu__.docx

Bursa Uludağ Üniversitesi

Document Details

Submission ID

trn:oid::3117:579044758

Submission Date

Apr 15, 2026, 11:43 PM GMT+3

Download Date

Apr 15, 2026, 11:44 PM GMT+3

File Name

Türklerde Güç, Kuvvet ve İktidar Motiflerinin Türkistan Coğrafyasından Anadolu'ya Yolculuğu__.docx

File Size

274.9 KB

10 Pages

2,937 Words

19,580 Characters

0% Overall Similarity

The combined total of all matches, including overlapping sources, for each database.

Filtered from the Report

- ▶ Bibliography
- ▶ Quoted Text
- ▶ Cited Text
- ▶ Small Matches (less than 10 words)
- ▶ Abstract
- ▶ Methods and Materials

Top Sources

- 0% Internet sources
- 0% Publications
- 0% Submitted works (Student Papers)

Integrity Flags

0 Integrity Flags for Review

No suspicious text manipulations found.

Our system's algorithms look deeply at a document for any inconsistencies that would set it apart from a normal submission. If we notice something strange, we flag it for you to review.

A Flag is not necessarily an indicator of a problem. However, we'd recommend you focus your attention there for further review.

Top Sources

- 0% Internet sources
 - 0% Publications
 - 0% Submitted works (Student Papers)
-

**ULUSLARARASI
GELENEKTEN GELECEĞE
ANADOLU MOTİFLERİ
SEMPOZYUMU**

**14 - 16
MAYIS**

**Türklerde Güç, Kuvvet ve İktidar Motiflerinin Türkistan Coğrafyasından
Anadolu'ya Yolculuğu**

**Özge Erden Güner¹
Elif Burcu Ulun²**

Özet

Bu çalışmada Anadolu'da Türk devletleri tarafından kullanılan güç, kuvvet ve iktidar motiflerinin İslamiyet Öncesi Dönem'den itibaren geçirdiği değişim ve dönüşüm incelenecektir. Bu bağlamda motiflerin değişim ve dönüşümünü göstermek için Türkistan coğrafyasında kurulan ilk Türk devletlerinde kullanılan güç, kuvvet ve iktidar motiflerinden bahsedilecektir. Ardından İpek Yolu ile etkileşim hâlinde olan Türk devletlerinin kullandığı güç, kuvvet ve iktidar motifleri incelenerek karşılaştırma yapılacaktır. Böylece İpek Yolu aracılığı ile Türklerde hangi motiflerin kullanımının arttığı hangilerinin anlamının değiştiği, kullanımının azaldığı ve hangi motiflerin zamanla kullanılmaya başlandığı ortaya konmaya çalışılacaktır. Türkler, İpek Yolu vasıtasıyla özellikle de İpek Yolu üzerinde hâkimiyet kurdukları dönemlerde farklı dil, din ve kültüre sahip topluluklar ile kültürel etkileşimde bulunmuşlardır. Bu etkileşimler sonucunda Türk kültürüne yeni unsurlar girmiş ve bazı unsurlarda ise değişimler yaşanmıştır. Anadolu'da da güç ve kuvveti ifade etmek için Hun ve Göktürk dönemlerinde kullanılan koçboynuzu, ejderha ve kartal gibi motifler kullanılmakla birlikte; Uygurlarda Budizm'in etkisiyle gelen, ilahi güç ve içsel denge anlamlarını ifade eden çintemani gibi motifler de kullanılmıştır. Timur'un sancağında çintemani kullanması ise bu motif Türkler arasında dünyevi güç, otorite ve hâkimiyet simgesi olarak görülmüş ve Osmanlı tarafından da oldukça beğenilerek padişah kıyafetlerinde kullanılmıştır. İpek Yolu vasıtasıyla yayılan dinler ve kültürel etkileşim vasıtasıyla çeşitli motifler Türkler tarafından güç, kuvvet ve iktidarı simgelemek için kullanılırken bazıları zaman içinde ya farklı anlamda kullanılmış ya kullanımı azalmış ya da daha sık kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *İpek Yolu, Kültürel Etkileşim, Güç ve Kuvvet, Değişim, İktidar*

¹ Doktora öğrencisi, Özge Erden Güner, Bursa Olgunlaşma Enstitüsü, Tarih, Bursa, Türkiye, ozgeerdenguner@gmail.com

² Doktora öğrencisi, Elif Burcu Ulun, Bursa Olgunlaşma Enstitüsü, Edebiyat, Bursa, Türkiye, burcuulun@gmail.com.

**INTERNATIONAL
SYMPOSIUM ON
ANATOLIAN MOTIFS
FROM TRADITION TO THE FUTURE**

**14 - 16
MAY**

The Journey of Motifs of Power, Strength, and Authority Among the Turks from the Geography of Turkestan to Anatolia

Abstract

This study examines the transformation and evolution of motifs symbolizing power, strength, and authority used by Turkish states in Anatolia, tracing their development along the Silk Road from the pre-Islamic period onward. In this context, in order to demonstrate the processes of change and transformation, the motifs of power, strength, and authority employed in the first Turkish states established in the geography of Turkestan will be discussed. Subsequently, a comparative analysis will be conducted by examining the motifs of power, strength, and authority utilized by Turkish states that interacted with the Silk Road. Thus, it will be sought to determine which motifs increased in usage among the Turks through the Silk Road, which underwent semantic transformation, which declined in use, and which began to be employed over time. Through the Silk Road, especially during the periods in which they established dominance over it, the Turks engaged in cultural interaction with communities that have different languages, religions, and cultural traditions. As a result of these interactions, new elements entered Turkish culture, while certain existing elements experienced transformation. In Anatolia, motifs such as the ram's horn, dragon, and eagle which used during the Xiongnu and Göktürk periods to signify power and strength, continued to be employed. In addition to these, motifs such as the *cintemani* which entered Turkish visual culture under the influence of Buddhism among the Uyghurs and symbolized divine power and inner balance, were also adopted. Timur's use of the *cintemani* on his banner contributed to the motif's reinterpretation among the Turks as a symbol of worldly power, authority, and sovereignty; it was later highly appreciated by the Ottomans and widely incorporated into sultanic garments. In this respect, while various motifs disseminated through the Silk Road and shaped by religious and cultural interaction were utilized by the Turks to symbolize power, strength, and authority, some acquired new meanings over time, some declined in frequency of use, and others came to be employed more extensively.

Keywords: *Silk Road, Cultural Interaction, Power and Strength, Transformation, Authority*

GİRİŞ

Türk kültüründe güç, kuvvet ve iktidar motifleri arkeolojik, yazılı ve sözlü eserlerde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Tengri, hükümdar, koç, kartal, ejder ve çintemani motifleriyle ifade edilen güç, kuvvet ve iktidar bize Türklerin sosyal ve kültürel hayatları ile ilgili de fikirler sunmaktadır. Türklerin geniş bir coğrafyaya yayılması ve farklı toplumlar ile etkileşim kurlmaları sebepleriyle birçok hususta olduğu gibi güç ve iktidar motiflerinde de değişiklikler yaşanmıştır. Türk güç ve iktidar motiflerinin Türkistan coğrafyasından Anadolu'ya yolculuğunu incelemek hem Türklerin hem motiflerin dönüşümüne dikkat çekmektedir.

AMAÇ

Bu çalışmada Türklerin Türkistan coğrafyasında kullandığı güç, kuvvet ve iktidar motiflerinin Anadolu'ya gelişi ve Anadolu da nasıl ve ne anlamlarda kullanıldıkları incelenmeye çalışılacaktır. Motiflerin İslamiyet öncesi dönemde simgelediği anlam ve Anadolu'daki kullanımlarının değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Böylece motiflerin geçirdiği değişim ve dönüşümlere değinilecektir.

YÖNTEM

Çalışmamızda güç, kuvvet ve iktidar motiflerinin Türkistan coğrafyasından Anadolu'ya yolculuğunun değerlendirilmesi için karşılaştırmalı tarih metodu kullanılacaktır. İlk olarak İslamiyet öncesi Türk devletlerinde kullanılan güç, kuvvet ve iktidar motifleri; daha sonra bu motiflerin Anadolu'da nasıl, ne sıklıkla ve ne anlamda kullanıldığı açıklanacaktır. Böylece motiflerin yolculuğu ve geçirdikleri değişim ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

BULGULAR

Tengri, Kut ve Hutbe

İslamiyet öncesi dönemde *Tengri* (Tanrı), Türkler için en önemli güç, kuvvet ve iktidar sembolü olmuştur (Durmuş, 2018 s.281). Tanrı ezeli ve ebedi olup mutlak otorite sahibidir ve Tanrı ne isterse o gerçekleşmektedir (Durmuş, 2018, s.285). Türklerde iktidar ilahi temellere dayandığı gibi, Tanrı yeryüzündeki iktidarını kağanlar vasıtasıyla uygular. Tanrı'nın Türk kağanlarına bahsettiği bu yönetim meşruiyetini veya gücünü *kut* olarak adlandırabiliriz. Kut, Türkler arasında bir kişinin Tanrı tarafından onaylandığının ve iktidarın meşru olduğunun kanıtıdır (Koca, 2016, s.91-95; Durmuş, 2018, s.151; Günay &Güngör, 2018, s.51,53). *Bilge*

Kağan Yazıtı'nda Tanrı'nın kişiye kut vermesi, "Tanrı lütüfkâr olduğu için, kendimin (de) talihim olduğu için, (hakan olarak) tahta oturdum" (Tekin, 2019, s.55) şeklinde ifade edilmiştir.

Orhun Abideleri'nde yer alan bilgilere göre yönetme gücünü ve iktidarı yani kutu yalnızca Tanrı verebilirdi. Eğer Tanrı kut verirse kişi düşmanını yenebilir ve zorlukların üstünden gelebilirdi. Bu durum *Kül Tigin Abidesi*'nde şu şekilde yer almaktadır: "Tanrı (öyle) buyurduğu için, devletliyi devletsiz bırakmış, hakanlıyı hakansız bırakmış, düşmanları bağımlı kılmış, dizlilere diz çöktürmüş, başlılara baş eğdirmiş" (Tekin, 2019, s.41). *Kül Tigin Abidesi*'nde Tanrı'nın Türklerin kaderini tayin etmesine dair örneğe de rastlanmaktadır: "Yukarıdaki Türk Tanrısı (ve) Türk kutsal yerve su (ruhları) şöyle yapmıştır: Türk halkı yok olmasın diye, halk olsun diye, babam İlteriş Hakanı (ve) annem İlbilge Hatunu göğün tepesinden tutup (daha) yükseğe kaldırmışlar muhakkak" (Tekin, 2019, s.41).

Türklerde Kut ve Tanrı inancının sadece Göktürkler ile sınırlı kalmadığını Uygurlarda da devam ettiğini *Kara Balgasun Yazıtları*'nda görmekteyiz. Tanrı'dan buyruk alanlarla ilgili *Kara Balgasun I Yazıtı*'nda "Tanrıdan buyruk alan bir oymak başı bütün dünyayı kendi çevresine toplar, fazileti ile (göz) kamaştırıcı bir biçimde ışıklandırır ve dört taraftan ona sığınır" (Ölmez, 2018, s.43) satırları yer alır. *Kara Balgasun I Yazıtı*'nda Uygur kağanlarının ünvanları dikkat çekmektedir: "Tengride Kut Bulmuş Küçlög Bilge Kağan" (Ölmez, 2018, s.46).

İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Kağanın iktidarının ve hakimiyetinin göstergesi olarak ünvan, davul, tuğ (Sancak), ok-yay, otağ, taht, ordu, yarlıg, toy, tamga (mühür) gibi hükümdarlık alametleri bulunurdu (Koca, 2016, s.95; Anbarlı Bozatay, 2019, s.86-87). Bu semboller kağanın iktidarını ve meşruiyetini göstermektedir (Koca, 2016, s.95-96; Anbarlı Bozatay, 2019, s.83-88).

Türk devletlerinde toy çok önemli bir iktidar göstergesiydi. Hükümdarın toy düzenlemesi iktidarını ve hakimiyetini ilan etmek ve pekiştirmek için bir araç olmuştur. Hükümdarın toyuna icabet etmek iktidarı tanımak anlamına gelirken aksi durum isyan veya itaatsizlik olarak kabul ediliyordu (Koca, 2016, s.96-97). Bu sebeple toylarda orun ve ülüş usulünce herkes kağanın yanında sıralanır (İnan, 1987, s.242-243); eğlence ve yemek vasıtasıyla bağların kuvvetlendirilir ve hakanın iktidarını yansıtır (Koca, 2016, s.97; Ögel, 2017, s.110-111, 113, 121-123). Bu sebeplerle toy İslamiyet öncesi Türk devletleri için bir güç, kuvvet, iktidar motifi olarak kabul edilebilir.

İslamiyet'in kabulünden sonra ise Türk Devletlerinde meşruiyetin sağlaması amacıyla adına hutbe okutup sikke bastırma, hil'at-tırâz, nevbet, çetr, saray, taht, tac, altın kemer ve toka, altın kabzalı kılıç elde gitme gibi semboller iktidar göstergesi olarak kullanılmıştır (Anbarlı Bozatay, 2019, s.85). Abbasi halifesinin verdiği unvan ve hutbe meşruiyetin göstergesi olduğu için ilk Türk-İslam devletlerinde Abbasi halifelerinden onay almak ve adına hutbe okutturmak çok önemliydi (Anbarlı Bozatay, 2019, s.85-86).

Koç Motifi

Türklerde koç motifi; güç, kuvvet ve iktidarı sembolize etmek için sıklıkla kullanılmıştır. İslamiyet öncesi dönemde Türkler törenlerde tanrılara beyaz koç ve koyun (Esin, 1978, s.73, 101, 104; Çoruhlu, 2002, s.150); bilhassa daha kutsal olduğu için kurban ederlerdi erkek hayvan kurban verirdi (Ögel, 1995, s.546). Alplık, yiğitlik ve kahramanlık ile oldukça ilişkili olan koç motifi bir kişinin veya hayvanın gücünü ve kuvvetini ifade etmek için kullanılmıştır. Örneğin, *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde kahramanlığın ve gücün ifade etmesi için erkeklere ve yoldaşları atlara *koç* ve *kara koç* denilmiştir (Ergin, 1969, s.36, 51, 56, 62, 74, 104). Her ne kadar dini törenlerde koyun ve keçi kurban edilse de koç kadar güç ve kuvvet ile ilişkili görülmemişlerdir (Çoruhlu, 2002, s.151). Örneğin; *Bilge Kağan Abidesi*'nde babasının savaştığı düşman ordusunun askerleri koyuna benzetilmiş ve telef oldukları nakledilmiştir (Tekin, 2019, s.61). Keçi ise av kültürü ile ilişkilendirilmekle birlikte; ölümsüzlük otunu yediği ve dağlarda dolaştığı gerekçeleriyle güç ve kuvvetten ziyade ölümsüzlük simgesi olarak kabul edilmiştir (Çoruhlu, 2002, s.150).

İslamiyet'in kabulünden sonra da koç ve koçboynuzu motifi Türkler arasında güç ve kuvvet sembolü olarak kullanılmaya devam etmiştir. Örneğin Osmanlı Devleti'nde hükümdarlık sembollerinden biri olan *Tuğ-ı Hümayun* çıktığı zaman 12 koç kurban edilirdi (Ögel, 1995, s.544). Anadolu'da koç ve koyun motifli kabartmalar ve heykellerin olduğu mezar taşları dikkat çekmektedir (Çay, 1990, s.39). Çay (1990) Anadolu'da yer alan koç motifli mezar taşlarının ve heykellerinin Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenleriyle alakalı olduğunu söylemektedir (s.39). Çay (1990), bu noktada özellikle Erzurum bölgesinde Ermenilere ait haç ve koç motifli mezar taşlarının bulunduğunu fakat bölgeye Türkmenlerin gelmesi ile koç motifinin yaygınlaştığı söylemektedir (42). İslamiyet öncesi dönemde Türk giyim-kuşam, at koşumları, süs ve ev eşyalarında koç motifi kullanıldığı gibi İslamiyet'in kabulünden sonra da halı-kilim gibi ev tekstili, mimari eserler, mezar taşları gibi birçok alanda koç motifi tercih edilmiştir (Çay, 1990, s.25-32).

Kartal Motifi

Türklerde güç ve kuvvet için kullanılan motiflerden birisi de kartal motifidir. Türkler tarafından göksel varlıklar arasında yer alan kartallar koruyucu ruh olarak kabul edilmiş ve kötülüğün karşısında zafer kazanan bir unsur olarak görülmüştür (Çoruhlu, 2002, s.134). İslamiyet öncesi dönemde, Avrupa Hun Devleti gibi bazı Türk devletlerinin bayraklarında kartal motifi kullanılmıştır (Koca, 2012, s.156). İslamiyet'ten önceki dönemde kartal Tanrı sembolü olarak, hayat ağacının üzerinde duran kuş olarak düşünülmüştür. Hatta ilk şamanın oluşmasıyla ilişkilendirilen kartallar; şamanlar tarafından hayvan ata olarak da kabul edilmiştir (Çoruhlu, 2014, s.52-53). Şamanların davullarında kartal simgesi yer almakla birlikte elbiselerinde de kartal tüyleri de bulunurdu (İnan, 1987, 439-440). Kartal aynı zamanda kahraman ve cesur kişilerin türeme efsanelerinde de yer almaktadır. Örneğin; Şato Türklerinin hükümdarı Li Koyung'un kartal yuvasında doğduğuna dair türeme motifi Çin yıllıklarında yer almaktadır (Ögel, 1995, s.586).

Kartal motifi İslamiyet öncesinde olduğu gibi, İslamiyet'in kabulünden sonra da Türkler tarafından güç ve kudret sembolü olarak bayrak ve sancaklarda kullanılmıştır (Koca, 2012, s.156-157). Bu sebeple Türklerin hakimiyet kurduğu İran ve Anadolu coğrafyalarında da kartal motifinin yaygınlaştığı görülmektedir. Elbette Anadolu'da Türklerden önce Hitit, Roma ve Bizans'a ait çift başlı kartal motifli eserler bulunuyordu (Öney, 2008, s.420). Fakat Selçukluların armalarında kartal sembolünü kullanmasının; Anadolu'da kartal motifinin yaygınlaşmasında etkili olduğu söylenebilir (Koca, 2012, s.156). Ayrıca Selçuklularda Tuğrul ve Çağrı beyler gibi hükümdarların isimlerinin avcı kuşlarla ilişkili olması da Türklerde kartal motifinin güç, kuvvet ve iktidar anlamını içerdiği fikrini pekiştirmektedir (Çoruhlu, 2014, s.54, 55-56; Koca, 2012, s.156). Selçukluların bölgede hakimiyet kurması ile kartal motifi yaygınlaşmış ve zamanla Anadolu'da bulunan kartal figürleri İslam'ın etkisi ile harmanlanıp farklı bir stil olarak ortaya çıkmıştır. Anadolu Selçuklularına ait kartal motifi örnekleri Diyarbakır Yedi Kardeş Burcu, Konya İnceminareli Medrese, Niğde Hüdavend Hatun Türbesi gibi mimari eserlerde görülmektedir (Öney, 2008, s.420).

Ejderha Motifi

Türklerin kullandığı ejderha motifi de güç, kuvvet ve bereketi sembolize etmektedir. (Çoruhlu, 2000, s.133; Koca, 2012 s.161). Çin kaynaklarında yer alan bilgilere göre Hun İmparatorluğu'nda Türklerin merkezi bir ejder şehri olarak anılmış ve ejder festivallerinin yapıldığı kaydedilmiştir (Çoruhlu, 1999 s.143). Türk kozmolojisinde yer ve gök ejderi olarak karşımıza çıkan ejder motifi; gökyüzüne yükselip yağmur yağdırması sebebiyle bereket anlamı

da taşımaktadır. Göktürk hanedanının yaşadığı bölgede 5. yüzyıla ait dünya hakimiyetini sembolize eden bağdaş kurmuş çift başlı ejder motifli taht, bayrak ve bayrak direkleri bulunmuş; 8. ve 9. yüzyıllara ait çift başlı ejder motifli Göktürk anıtlarına da rastlanmıştır. Ayrıca Ejder motifi *Kül Tigin Abide*'sinin doğu ve batı yüzüne de işlenmiştir (Esin, 2004, s.155). Uygurlar döneminde ise özellikle Budist sutralarda ejderha, evren çarkının etrafına dolanmış ve onu çeviren şekilde yer almıştır (Esin, 2004, s.156-157). Uygurlara ait *Tes Yazıtı*'nda, Uygur Kağan'ı "Ejderha (gibi) yüce bir hakan imiş" (Ölmez, 2018, s.61) sözleri ile nitelendirilmiştir. Esin'e (2004) göre Türklerin göksel ejderi Luu, zaman tanrısı Öd Tengri, yer altı tanrısı Erlik Han ve Gök Tanrı ile bağlantılıdır (s.158-159). Buradan hareketle İslamiyet öncesi dönemde ejderin yer altından göğe yükselmesi, yağmur yağdırması ve evrenin işleyişini devam ettirmesi gibi özellikleri sebebiyle kudret ve kuvveti sembolize ettiğini söyleyebiliriz.

İslami dönemle birlikte ejder motifi hükümdarlar ve yönetici sınıfla ilgili kullanıldığında güç ve kuvvet; dini konularda kullanıldığında ise kötülük ve zorluk sembolize etmiştir (Çoruhlu, 1999, s.144). Ayrıca ejder motifi koruyuculuk, iyilik-kötülük ve hayatın devamlılığını vurgulayan anlamlarda da kullanılmıştır. Anadolu Selçuklu mimari eserlerinde ejder motiflerine sıklıkla rastlanmaktadır (Mutlu & Özdemir, 2022, s.1391). Özellikle darüşşifalar, kaleler ve hanlarda ejder motifi karşımıza çıkmaktadır (Öney, 1969, s. 193). Selçuklularda ejder motifleri boğa, aslan ve kartal gibi hayvan motifleri ile birlikte, karşıt kuvvetlerin mücadelesini anlatan şekilde tasvir edilmiştir. İslamiyet'in kabulünden sonra ejder; iyiliğin ve kötülüğün mücadelesini, koruyuculuğu ve gezegenlerin hareketini ifade ettiği anlamlarda kullanılmıştır. (Mutlu ve Özdemir, 2022, s.1392).

Çintemani Motifi

Türkler arasında güç, kuvvet ve iktidarı simgeleyen bir başka motif ise çintemani motifidir. Kökleri Hinduizm ve Brahmanizm'e dayanan çintemani motifi Türkler tarafından oldukça beğenilmiş ve İslamiyet'in kabulünden sonra da Türkler tarafından kullanılmıştır (Tekin, 2006, s.413-418; Bulut, 2018, s.2979). İslamiyet öncesi dönemde çintemani motifinin yer aldığı örnekler Uygurlar döneminde rastlanırken (Okumura, 1998, s.17-18); İslam dünyasındaki erken örnekler Moğol İlhanlı Devleti'nin İslamiyet'i kabulünden sonra, İlhanlı resim sanatında rastlanmaktadır (Kadoi, 2007, s.37). Çintemani motifi, Timur tarafından kullanılmış ve devletin simgesi olmuştur. Timur'un kullandığı üç nokta motifinin hayvan sembolizmi içeren kaplan benekleriyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Fakat bu motifin Timur'un Avrasya hakimiyetini sembolize ediyor olabileceği fikri göz önünde bulundurulmalıdır (Kadoi, 2007, s.39). Çintemani motifi Timurlular'dan önce Moğol

hakimiyetindeki İran coğrafyasında kullanılmış ve Budist köklerinden uzaklaşmıştır (Kadoi, 2007, s.37-40). Bu sebeple çintemani motifinin Budizm ve Orta Asya köklerinin dışında (Kadoi, 2007, s.39), güç, kuvvet ve iktidarı ifade eden biçimde kullanıldığını söyleyebiliriz (Okumura, 1998, s.21).

Çintemani motifi özellikle Anadolu'da Osmanlı döneminde yaygın olarak kullanılmıştır. Özellikle Osmanlı kaftanlarında beğeni ile kullanılan çintemani motifini sadece Timurlular ile ilişkili olarak yorumlamak pek sağlıklı bir yaklaşım değildir. Çintemani motifinin Timur'a has bir simge olması durumunda, muhtemelen Osmanlı sanatında yaygın olarak tercih edilmezdi (Öz, 1946, s.85).

SONUÇ

Türk kültüründe güç, kuvvet ve iktidarı sembolize eden birçok motif bulunmaktadır. Bu motiflerin en önemli özelliği Türkler tarafından gök ve ilahi kanallar ile ilişkilendirilmeleridir. Bu bağlamda Türklerin temel iktidar ve güç motifi Tengri/ Tanrı motifidir. Tengri'nin dünya üzerinde mutlak otoriteye sahip olarak görülmesinin etkili olduğu söylenebilir. Örneğin, Tanrı izin verirse Türk milleti yaşar, kağanı kut bulur, Türk ordusu düşmanlarına galip gelir. Türklerde bu düşünce İslamiyet'in kabulünden sonra Allah'ın otoritesinin kabulüne evrilmiştir. İslam inancında, Türk hükümdarların kutu yani yönetme yetkisini doğrudan Allah tarafından almaları mümkün değildi. Bu sebeple ilk Müslüman Türk hükümdarları meşruiyetlerini sağlamak için Abbasi halifesinden onay almış, adlarına hutbe okutmuştur. Türklerde güç kuvvet ve iktidarı simgeleyen hayvan ve mitolojik varlık motiflerinin ise genellikle gök ve tanrı ile ilişkisi bulunmaktadır. Koç diğer boynuzlu hayvanlar gibi gökle ilişkilendirilmiş ve ilahi özelliklerinin olduğu düşünülmüştür. Koç motifi Türklerin İslamiyet'i kabulü ile Anadolu'ya taşınmış ve bu motifin Anadolu da kullanımı artmıştır. Türk kültüründe kartal motifi de iktidar ve kuvveti sembolize etmek için kullanılmıştır. İslamiyet'in kabulünden sonra da kullanılmaya devam edilen kartal motifi, Türk devletlerinin bayrak ve tuğlarında da kullanılmıştır. Mitolojik figürlerden biri olan ejderha da güç, kuvvet motifleri arasında yer almaktadır. Anadolu'da da Müslüman Türkler tarafından sonra güç motifi olarak görülmüştür. Fakat bazen güçlü bir düşmanı da ifade etmek için de kullanılmıştır. Türklerin kullandığı bir diğer güç ve kuvvet motif ise çintemanidir. Çintemani motifi her ne kadar Budist ve Hindu kökenlere sahip olsa da zamanla bu anlamlarını yitirmiş; kararlılık, güç ve iktidarı simgeleyen bir motif olmuştur. Özellikle Osmanlı'da beğeni ile kullanılan çintemani motifi bu durumu destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

Anbarlı Bozatay, Ş. (2019). *Eski Türklerde devlet Anlayışında iktidar ve hâkimiyet*. İstanbul: Kriter.

Bulut, Ş. (2018). Çintemani motifinin geçmişi ve bugünü. *Journal of social and humanities sciences research*. 5(27), 2974-2987.

Çay, A. M. (1983). *Anadolu'da Türk damgası: koç heykel-mezar taşları ve Türkler'de koç-koyun meselesi*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Çoruhlu, Y. (1999). *Türk mitolojisinin abcsi*. İstanbul: Kabalıcı.

Çoruhlu, Y. (2002). *Türk mitolojisinin anahatları*. İstanbul: Kabalıcı.

Çoruhlu, Y. (2014). *Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi*. Konya: Kömen.

Durmuş, İ. (2018). *Türk kültürüne giriş*. Ankara: Akçağ.

Ergin, M. (1969). *Dede korkut kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Esin, E. (2004). *Orta Asya'dan Osmanlıya Türk sanatında ikonografik motifler*. İstanbul: Kabalıcı.

Esin, E. (1978). *İslamiyetten önceki Türk kültür tarihi ve İslama giriş (Türk kültürü el-kitabı, II, cild I/b'den ayrı basım)*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.

Günay, Ü & Güngör, H. (2018). *Başlangıçtan günümüze kadar Türklerin dini tarihi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

İnan, A. (1987). *Makaleler ve İncelemeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Kadoi, Y. (2007). Çintamani: Notes on the Formation of the Turco Iranian Style. *Persica* 21, 33-49.

Koca, S. K. (2012). Türk kültüründe sembollerin dili. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Koca, S. (2016). *Türk kültürünün temelleri*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Mutlu, H. S. & Özdemir, S. (2022). Selçuklu Yapılarını Süsleyen Mitolojik Varlıklar. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(57), 1386-1406.

Okumura, S. (1998). Çintemani motifinin kökenleri, gelişimi ve kullanım alanları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Ögel, B. (1995). *Türk mitolojisi (kaynakları ve açıklamaları ile destanlar) II.cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Ögel, B. (2017). *Türklerde Devlet Anlayışı*. İstanbul: Ötüken.

Ölmez, M. (2018). *Uygur hakanlığı yazıtları*. Ankara: Bilgesu.

Öney, G. (1969). Anadolu Selçuk Sanatında Ejder Figürleri. *TTK Belleten*, 33(130), 171-192.

Öz, T. (1951). *Türk kumaş ve kadifeleri cilt II*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Tekin, B. B. (2006) Anadolu'daki Bazı Hindu ve Budist Kökenli Motifer. T. Yazar (Edt.) *Sanatta Anadolu- Asya ilişkileri Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı'ya armağan içinde* (s. 418-430). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Tekin, T. (2019). *Orhon yazıtları: Kül tigin, Bilge kağan, Tunyukuk*. Ankara: Bilgesu.